

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)

Географічний факультет
(назва інституту / факультету)

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії
(назва кафедри)

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декаан географічного факультету
Миро́слав ЗАЯ́ЧУК
_____ 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
Наука даних з основами R
(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова
(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма Геосистеми та георизики
(назва програми)

Спеціальність 103 - Науки про Землю
(вказати: код, назва)

Галузь знань 10 - Природничі науки
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший, бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

Географічний факультет
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Наука даних з основами R
(назва навчальної дисципліни)
складена відповідно до освітньо-професійної програми Геосистеми та георизики.

Розробники: Холявчук Д.І., доцент, к. геогр.н.,
(П.І.Б. авторів, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Викладач (чі), що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:
Холявчук Дарія Іванівна
(П.І.Б. викладача (ів), посада, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант ОПП

Сергій КИРИЛЮК
(підпис) (ім'я та прізвище)

і затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Протокол № 1 від "26" серпня 2025 року

Завідувач кафедри проф. Богдан РІДУШ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою інституту / факультету

Протокол №1 від "28" серпня 2025 року

Голова методичної ради географічного факультету Наталія АНДРУСЯК
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Холявчук, 2025 рік

Мета навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Наука даних з основами R» є формування у студентів знань, умінь та навичок застосування сучасних методів науки даних для аналізу географічної інформації та оцінки георизиків. Курс спрямований на оволодіння основами програмування мовою R, використання статистичних методів і візуалізації даних для вирішення прикладних завдань наук про Землю.

Пререквізити

Обов'язковим є попереднє вивчення курсів «ГІС та математичні методи обробки інформації», «Загальне землезнавство», «Геологія загальна та історична», «Метеорологія», «Загальна гідрологія з основами океанології», «Геоморфологія», «Ландшафтознавство».

Результати навчання

Загальні компетентності відповідно до ОП «ГЕОСИСТЕМИ ТА ГЕОРИЗИКИ»: **K03.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. **K07.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. **K10.** Навички забезпечення безпеки життєдіяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності відповідно до ОП «ГЕОСИСТЕМИ ТА ГЕОРИЗИКИ»: **K14.** Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні Землі та її геосфер. **K16.** Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні геосфер. **K23.** Здатність самостійно створювати, редагувати й аналізувати проекти ГІС і тематичні фізико-географічні карти щодо виявлення потенційних природних небезпек.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОП «ГЕОСИСТЕМИ ТА ГЕОРИЗИКИ»:

ПР04. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в області наук про Землю.

ПР07. Застосовувати моделі, методи і дані фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних процесів формування і розвитку геосфер.

ПР08. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів.

ПР09. Вміти виконувати дослідження геосфер за допомогою кількісних методів аналізу.

ПР10. Аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ПР15. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПР16. Вміти створювати, редагувати карти і проекти ГІС.

Загальна інформація

Опис навчальної дисципліни

Назва навчальної дисципліни <u>Наука даних з основами R</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекцій	практичних	семінарських	лабораторних	самостійної роботи		індивідуальних завдань
Денна	4	8	3	90	3	16	14			60		екзамен

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Вступ до науки даних і основи R					
Тема 1. Вступ до науки даних: поняття, завдання, інструменти.	6	2				4
Тема 2. Основи роботи в середовищі R (інтерфейс, базові команди)	10	2		2		6
Тема 3. Типи даних, структури та операції в R	10	2				6
Тема 4. Імпорт та попередня обробка даних	8			2		6
Разом за ЗМ1	32	6		4		22
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Статистичні методи в R					

Тема 1. Описова статистика та візуалізація даних	10	2				8
Тема 2. Регресійний аналіз та кореляції	10	2		2		6
Тема 3. Аналіз часових рядів	10	2		2		6
Разом за ЗМ2	30	6		4		20
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 3. Географічні дані та просторовий аналіз в R					
Тема 1. Робота з просторовими даними (shapefiles, raster)	9	1		2		6
Тема 2. Візуалізація географічної інформації у R (карти, графіки)	9	1		2		6
Тема 3. Прикладні завдання: моделювання та прогнозування георизиків	10	2		2		6
Разом за ЗМ3	28	4		6		18
УСЬОГО	90	16		14		60

Тематика та питання лекційних занять

№	Назва теми (питання/завдання)
Змістовий модуль 1. Вступ до науки даних і основи R	
1.	Тема 1. Вступ до науки даних 1. Поняття науки даних, її місце у сучасних науках про Землю. 2. Джерела даних у науках про Землю. 3. Основні етапи роботи з даними: збір, обробка, аналіз, візуалізація, інтерпретація.
2.	Тема 2. Основи роботи в середовищі R 1. Інтерфейс середовища R та RStudio. 2. Створення та виконання скриптів. 3. Використання базових функцій і операторів
3.	Тема 3. Типи даних і структури у R 1. Основні типи даних: числові, текстові, логічні. 2. Структури даних: вектори, матриці, data frame, списки. 3. Основні операції над структурами.
Змістовий модуль 2. Картографування та геостатистичний аналіз в ArcGIS	
4.	Тема 1. Описова статистика та візуалізація даних 1. Статистичні показники: середнє, медіана, дисперсія, стандартне відхилення. 2. Графічні методи: гістограми, діаграми розсіювання, boxplot. 3. Використання пакетів <i>ggplot2</i> та <i>dplyr</i> .
5.	Тема 2. Регресійний аналіз та кореляції 1. Лінійна регресія та її застосування. 2. Кореляційний аналіз. 3. Приклади застосування у природничих дослідженнях
6.	Тема 3. Аналіз часових рядів 1. Основні методи аналізу часових рядів. 2. Сезонність, тренди, шум. 3. Приклади застосування в кліматичних та гідрологічних дослідженнях.

Змістовий модуль 3. Моделювання георизиків в ArcGIS	
7.	Тема 8. Географічні дані та просторовий аналіз у R 1. Просторові формати даних (shapefile, raster). 2. Методи просторового аналізу.
8.	Тема 9. Візуалізація картографічної інформації у R 1. Створення карт 2. Налаштування картографічного зображення

Тематика практичних занять з переліком питань

№	Назва теми (питання/завдання)
1.	Ознайомлення з середовищем R та базовими операціями <i>Встановлення та налаштування середовища R та RStudio;</i> <i>Виконання базових операцій з числами, рядками та логічними змінними;</i> <i>Створення та робота з векторами, матрицями, списками, data frame.</i>
2.	Імпорт та попередня обробка даних <i>Імпорт даних з різних джерел (CSV, Excel, shapefile, GeoJSON)</i> <i>Перевірка та виправлення пропусків у даних</i> <i>Перетворення типів змінних, створення нових змінних</i> <i>Підготовка набору даних для подальшого аналізу.</i>
3.	Описова статистика та візуалізація даних <i>Розрахунок середнього, медіани, дисперсії, стандартного відхилення;</i> <i>Побудова гістограм, діаграм розсіювання та boxplot;</i> <i>Використання пакета ggplot2 для створення графіків;</i> <i>Інтерпретація результатів.</i>
4.	Робота з просторовими даними у R <i>Завантаження просторових даних</i> <i>Візуалізація картографічних шарів</i> <i>Просторове приєднання та обрізка даних</i> <i>Аналіз просторового розподілу георизиків.</i>
5.	Геостатистичний аналіз <i>Розрахунок автокореляції (Moran's I, variogram)</i> <i>Просторове інтерполювання (IDW, Kriging)</i> <i>Оцінка похибок інтерполяції</i>
6.	Основи машинного навчання у R <i>Поділ даних на тренувальні та тестові вибірки;</i> <i>Побудова простої регресійної та класифікаційної моделей;</i> <i>Оцінка точності моделей (RMSE, Accuracy, Confusion Matrix)</i> <i>застосування моделей для аналізу ризиків (наприклад, зсуви чи повені).</i>
7.	Порівняння методів аналізу даних у R <i>Виконати обробку одного набору даних кількома методами (описова статистика, візуалізація, проста модель)</i> <i>Порівняти результати між методами</i> <i>Зробити висновки про доцільність використання різних підходів у задачах геосистем та георизиків.</i>

Самостійна робота студента

№	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин
---	------------	---------------------------------	-----------------

1	Поняття науки даних у сучасних науках про Землю	<p>Опрацювати 2–3 наукові статті про застосування науки даних у географії та геології; Підготувати стислий огляд (1–2 стор.) основних визначень; Проаналізувати відмінності між «data science» та традиційними статистичними методами.</p> <p>Усне опитування Контрольна робота</p>	4
2	Історія та розвиток мови програмування R	<p>Дослідити історичний контекст виникнення R та його зв'язок зі статистикою; Описати ключові етапи розвитку R за останні 10–15 років; Проаналізувати, чому R поширений у науках про Землю.</p> <p>Усне опитування Контрольна робота</p>	6
3	Джерела геопросторових даних	<p>Зібрати інформацію про основні відкриті бази геоданих (Copernicus, USGS, OpenStreetMap тощо); Охарактеризувати типи даних, що вони надають</p> <p>Практична робота Контрольна робота</p>	6
4	Методи попередньої обробки даних у науці	<p>Зібрати приклади наукових публікацій, де описано очищення та стандартизацію даних; Узагальнити основні методи боротьби з пропусками та шумом у даних; Оцінити важливість цих методів у дослідженнях геосистем.</p> <p>Практична робота Контрольна робота</p>	6
5	Візуалізація даних як інструмент наукового пізнання	<p>Знайти приклади наукових графіків і карт у публікаціях з наук про Землю; Описати, які типи візуалізацій найчастіше застосовуються; Підготувати аналітичну таблицю «тип даних – метод візуалізації».</p> <p>Обговорення у групі</p>	8
6	Просторові дані та їх особливості	<p>Дослідити літературу про специфіку просторових даних (точкові, лінійні, полігональні); Сформулювати приклади застосування просторових даних у вивченні ризиків.</p> <p>Обговорення у групі Контрольна робота</p>	6
7	Геостатистичні методи у науках про Землю	<p>Вивчити приклади застосування геостатистики у прогнозуванні ризиків; Описати методи інтерполяції та їхні переваги/недоліки; Зробити огляд однієї реальної наукової статті з</p>	6

		цієї тематики. Усне опитування	
8	Моделювання геосистем: теоретичні основи	Проаналзувати визначення поняття «модель» у науках про Землю та геоекології; Описати класифікацію моделей (статистичні, детерміністичні, імітаційні); навести приклади моделей, застосованих для прогнозу природних процесів. Контрольна робота	6
9	Машинне навчання у прогнозуванні георизиків знайти 2–3 наукові	Проаналізувати статті про застосування ML у прогнозах природних катастроф; Описати, які алгоритми використовуються найчастіше; Сформулювати їхні сильні та слабкі сторони. Контрольна робота	6
10	Приклади аналізу георизиків у міжнародних дослідженнях	Знайти приклади міжнародних звітів (IPCC, UNDRR, Copernicus); Описати один приклад аналізу ризиків (повені, зсуви, землетруси); Узагальнити, які дані використовувалися та які висновки зроблено Усне опитування Контрольна робота	6

Методи навчання

- Пояснювально-ілюстративні (лекції з використанням презентацій, демонстрація прикладів у R)
- Проблемно-пошукові (розв’язання задач та кейсів з науки про Землю із застосуванням R)
- Інтерактивні (обговорення результатів виконаних завдань, робота в малих групах)

Система контролю та оцінювання

Методи контролю

усне опитування під час занять;
тестування (онлайн/офлайн) з теоретичних і практичних питань курсу;
перевірка практичних робіт;
оцінювання проміжних практичних завдань та самостійної роботи (скриптів та результатів аналізу даних у R);
підсумковий контроль у формі письмового іспиту з теоретичними питаннями та практичними завданнями.

Форми контролю

Поточний контроль – виконання практичних завдань, активність на заняттях, усне опитування завдань із самостійної роботи;

Модульний контроль – тестування з питаннями змішаного типу;

Підсумковий контроль – усний екзамен, що включає теоретичний блок (питання) та практичний блок (робота у середовищі R).

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, де враховуються результати поточного, модульного та підсумкового контролю.

За виконання практичних завдань здобувач може отримати максимум 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи, за модульні контрольні – 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи. Відповідно за виконання самостійної роботи здобувач може отримати максимум 10 балів. За перший змістовий модуль здобувач може отримати максимально 24 балів, за другий – 18 балів, за третій – 18 балів.

Підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів.

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			40	100
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T1	T2	T3		
6	6	7	5	5	7	6	6	7	5	40	100

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінок
		Оцінка	Пояснення	
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	Студент володіє матеріалом у повному обсязі, здатний самостійно розв'язувати складні завдання, правильно інтерпретує результати, демонструє глибоке розуміння методів аналізу даних у R.
80-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	студент орієнтується в основних положеннях, виконує практичні завдання з незначними помилками, здатний застосовувати вивчені методи до стандартних задач

70–79		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	Все вище вказане виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику, виконує завдання викладача. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить правильні рішення. При повторенні матеріалу відразу працює якісніше. Виконав всі лабораторні роботи.
60–69	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	студент відтворює теоретичний матеріал частково, допускає помилки у виконанні практичних завдань, має труднощі з інтерпретацією результатів.
50–59		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	все вище вказане виконує не повною мірою, однак виконав більшу частину лабораторних робіт. Має уявлення про . На половину запитань викладача відповідає.
35–49	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	студент не засвоїв основний матеріал, не здатний виконувати завдання у R, демонструє фрагментарні знання та відсутність практичних навичок.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Перелік питань для самоконтролю й контролю навчальних досягнень здобувачів освіти

1. Що таке наука даних і які її основні завдання?
2. Які етапи включає робота з даними?
3. Джерела даних у географії та науках про Землю.
4. Основні інструменти науки даних.

5. Що таке R та які його переваги для аналізу даних?
6. Які можливості надає RStudio?
7. Як створюється та виконується скрипт у R?
8. Основні арифметичні оператори в R.
9. Які типи даних підтримує R?
10. Що таке вектори у R?
11. Як створити та опрацювати матрицю у R?
12. Що таке data frame і де він застосовується?
13. Особливості роботи зі списками у R.
14. Як перевірити тип та структуру даних у R?
15. Які функції використовуються для імпорту даних (CSV, Excel, txt)?
16. Як опрацьовуються відсутні значення у R?
17. Методи очищення даних у R.
18. Які пакети використовуються для обробки табличних даних у R?
19. Функції для злиття та об'єднання таблиць у R.
20. Як здійснити сортування та фільтрацію даних у R?
21. Які основні показники описової статистики?
22. Як обчислити середнє та медіану у R?
23. Які функції дозволяють розрахувати дисперсію та стандартне відхилення?
24. Як побудувати гістограму у R?
25. Приклад застосування діаграми розсіювання у географічних дослідженнях.
26. Що таке boxplot і для чого він використовується?
27. Основні можливості пакету ggplot2.
28. Які елементи включає синтаксис ggplot2?
29. Як додати до графіка легенду та підписи осей у ggplot2?
30. Приклади комбінованих графіків у ggplot2.
31. Що таке регресійний аналіз?
32. Приклад застосування лінійної регресії у кліматології.
33. Які функції використовуються для побудови регресії у R?
34. Що таке коефіцієнт кореляції та як його інтерпретувати?
35. Методи перевірки значущості регресійних моделей.
36. Що таке часовий ряд?
37. Як здійснити візуалізацію часових рядів у R?
38. Які компоненти включає часовий ряд?
39. Приклади аналізу сезонності у кліматичних даних.
40. Методи прогнозування часових рядів у R.
41. Які формати просторових даних використовуються у R?
42. Що таке shapefile та для чого він потрібен?
43. Як імпортувати растрові дані у R?
44. Основні функції пакету sf.
45. Можливості пакету raster.

46. Методи відображення просторових даних на карті у R.
47. Приклад тематичної карти у R.
48. Як об'єднати статистичні та просторові дані?
49. Методи просторового аналізу у R.
50. Приклади застосування просторового аналізу у географії.
51. Що таке георизики і як їх можна моделювати у R?
52. Які методи застосовуються для прогнозування георизиків?
53. Приклад моделювання повеневих ризиків у R.
54. Як працювати з кліматичними даними у R?
55. Приклади аналізу соціально-економічних даних у R.
56. Які джерела відкритих географічних даних ви знаєте?
57. Як перевірити якість даних перед аналізом?
58. Які переваги інтеграції науки даних у географію?
59. Які навички повинен мати сучасний фахівець з науки даних у науках про Землю?
60. Як презентувати результати аналізу даних для наукових і прикладних цілей?

Визнання результатів здобутих шляхом неформальної освіти:

Відповідно до «Порядок визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (протокол №16 від 25 листопада 2024 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

– проходження безкоштовних навчальних тренінгів (вебінарів, семінарів), що проводяться на платформі Coursera та інших фахових платформах. Рекомендовані для проходження тренінги та курси запропоновані нижче у підрозділі «Інформаційні ресурси».

Результати зараховуються для відповідних тем лекційних і семінарських занять, практичних і лабораторних завдань даної навчальної дисципліни у кількості балів, що виділяються на цей навчальний елемент.

Рекомендована література

Базова (основна)

1. Боровий, В. М., Черваньов, І. Г. (2021). *Методи обробки та аналізу просторових даних у R*. Київ: Либідь.
2. Кальченко, В. В., Мурашківська, В.П., Ткач, Ю.М. (2017). *Математичні обчислення засобами пакету R - програмування. Навчально-методичний посібник для студентів всіх спеціальностей*. ЧНТУ.

3. Кофанов, О. Є., Солнцев, С. О., Зозульов, О. В. (2023). *Програмування із використанням R у статистичних та маркетингових дослідженнях*: навч. посіб. для студентів спеціальності 075 «Маркетинг». КПІ ім. Ігоря Сікорського.
4. Кравців, В. С., Гнатюк, О. М. (2020). *Просторовий аналіз у геоінформаційних системах*. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України.
5. Майборода Р.Є., Сугакова О.В. (2015). *Аналіз даних за допомогою пакета R: Навчальний посібник*. Київський національний університет імені Т. Шевченка
6. Семенова І.Г. (2023). *Супутниковий моніторинг в метеорології та агрометеорології*. ОДЕКУ
7. Bartlett, D., & Singh, R. (Eds.). (2018). *Exploring natural hazards: a case study approach*. CRC Press.
8. Brunson, C., Comber, A. (2020). *An Introduction to R for Spatial Analysis and Mapping*. 2nd Edition. Sage.
9. Conley, J. (2022). *A Geographer's Guide to Computing Fundamentals*. Springer Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-08498-0>
10. Gerbing, D. W. (2023). *Manage Data*. In *R Data Analysis without Programming*. <https://doi.org/10.4324/9781003278412-3>
11. James, G., Witten, D., Hastie, T., Tibshirani, R. (2021). *An Introduction to Statistical Learning with Applications in R*. 2nd Edition. Springer.
12. Kabacoff, R. (2022). *R in Action: Data Analysis and Graphics with R*. 3rd Edition. Manning Publications.
13. Leland, W., Torgo, L. (2019). *Data Mining with R: Learning with Case Studies*. 2nd Edition. Chapman & Hall/CRC.
14. Lovelace, R., Nowosad, J., Muenchow, J. (2019). *Geocomputation with R*. Chapman & Hall/CRC.
15. Madhukar, M., & Pooja (2018). Earth science [Big] data analytics. In *Big Data for Remote Sensing: Visualization, Analysis and Interpretation: Digital Earth and Smart Earth*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89923-7_4
16. Moraga, P. (2023). *Spatial statistics for data science: theory and practice with R*. Chapman and Hall/CRC.
17. Paluszyński, W., Kokoszka, P. (2020). *Applied Spatial Statistics and Econometrics with R*. Springer.
18. Wickham, H., Golemund, G. (2017). *R for Data Science: Import, Tidy, Transform, Visualize, and Model Data*. O'Reilly Media.

Допоміжна

1. Chang, W. (2018) *R graphics cookbook: practical recipes for visualizing data*, 2nd edn. O'Reilly Media, Inc.
2. Czernecki, B., Głogowski, A., Nowosad, J (2020). *Climate: an R package to access free in-situ meteorological and hydrological datasets for*

- environmental assessment. *Sustain For* 12(394).
<https://doi.org/10.3390/su12010394>
3. Hijmans, R. (2023). *Terra: spatial data analysis*. R Package Version 1(7–1):8
  4. Kabacoff, R. (2024). *Modern data visualization with R*. Chapman and Hall/CRC.
  5. Kassambara, A. (2023). *ggpubr: “ggplot2” based publication ready plots*. R package version 0.6.0
  6. Mahoney, M. (2024). *Rsi: efficiently retrieve and process satellite imagery*. Zenodo.
  7. Massicotte, P., South, A., Hufkens, K., & Philippe, M. (2023). Package *rnaturalearth*. *World Map Data from Natural Earth*.
  8. Pawlik, Ł. (2025). Climate Time Series. In: *R Applications in Earth Sciences. Springer Textbooks in Earth Sciences, Geography and Environment*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89673-6_5
  9. Pawlik, Ł. (2025). Geomorphic Data and Geomorphometry Analyses. In: *R Applications in Earth Sciences*. Springer Textbooks in Earth Sciences, Geography and Environment. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89673-6_6
  10. Pawlik, Ł. (2025). Global Tectonics and Earthquake Dynamics: From Data to Visualization. In: *R Applications in Earth Sciences*. Springer Textbooks in Earth Sciences, Geography and Environment. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89673-6_8
  11. Pawlik, Ł. (2025). R for Data Science: Functionality and Basic Concepts. In: *R Applications in Earth Sciences. Springer Textbooks in Earth Sciences, Geography and Environment*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89673-6_2
  12. Rodriguez JC (2023) *chatgpt: Interface to ChatGPT from R*. R package version 0.2.3. <https://CRAN.R-project.org/package=chatgpt>
  13. Wickham, H. (2016). Data analysis. In *ggplot2: elegant graphics for data analysis* (pp. 189-201). Cham: Springer international publishing.

Інформаційні ресурси

1. **CRAN – Comprehensive R Archive Network**: офіційне сховище R-пакетів – <https://cran.r-project.org>
2. **RStudio (Posit)**: середовище для роботи з R, навчальні матеріали – <https://posit.co>
3. **R for Data Science (Hadley Wickham & Garrett Grolemund)** – <https://r4ds.had.co.nz>
4. **The R Graph Gallery**: приклади візуалізацій у R – <https://r-graph-gallery.com>
5. **Geocomputation with R** (Lovelace et al.) – <https://geocompr.robinlovelace.net>

6. **Spatial Data Science with R**: навчальні матеріали – <https://rspatial.org>
7. **Coursera – Data Science with R Specializations** – <https://www.coursera.org>
8. **Kaggle Datasets**: відкриті дані для аналізу та моделювання – <https://www.kaggle.com/datasets>
9. **WorldClim**: кліматичні дані високої роздільності – <https://www.worldclim.org>
10. **Copernicus Open Access Hub**: супутникові дані Sentinel – <https://scihub.copernicus.eu>
11. **NASA Earth Data** – <https://earthdata.nasa.gov>
12. **FAO GeoNetwork**: просторові дані з питань довкілля та сталого розвитку – <https://data.apps.fao.org>
13. Курс в Youtube. **Основи R для природничих наук.** https://youtube.com/playlist?list=PL0bAUz-mB3mkZCQwy14j9_7S60qW7SfAS&si=Gb9jgMhMp_Hj8Czg

Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича регламентується такими нормативними документами:

1. Правила академічної доброчесності (від 28 листопада 2016, протокол № 12)
2. Етичний кодекс (від 29 травня 2023, протокол № 5)
3. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (від 02 вересня 2024, протокол № 12)

Політика щодо термінів виконання робіт та перескладання	Роботи, які здані пізніше встановлених поточних термінів виконання робіт без поважних причин, не оцінюються. Перескладання рубіжних контролів (модулів) відбувається за дозволом лектора за наявності документів, що підтверджують поважні причини
Політика академічного плагіату, фальсифікації і фабрикації	Списування під час контрольних і самостійних робіт, іспиту заборонені (і т.ч. із використанням мобільних девайсів). У випадку виявлення таких порушень роботи не оцінюватимуться
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, академічна мобільність) навчання може відвідуватись індивідуально у формі онлайн